

Psychosocial Repercussions of Communication Insufficiency

[Repercusiuni psihosociale ale insuficienței comunicaționale]

Livia DURAC¹

¹ Professor PhD, Universitatea „Petre Andrei”, Iași, Romania, liviadurac@yahoo.com

Abstract

The article approaches, in a slightly different way, one of the phenomena that occupy generous spaces in the literature, namely the importance of communication in the parent-child relationship. In the introductory part related to a real-life situation, which constitutes the starting point containing the central idea, the content of the material is structured. The emphasis is placed on the processual dimension of communication, an aspect highlighted from a double perspective: from that of the theory specific to the field, and from that of the bio-psycho-social evolution of the individual, detailing the relevant elements for the stage of language formation. Once the locutionary stage is overcome, and the communication capacity is established, this becomes the primary way the individual can connect socially. A structural need, markedly felt. Further, depending on personal abilities, and the family context, favorable or not for their development, the person flows through the context of existence under the absolute conditionality of the quality of the act of communication.

Keywords: communication, processuality, interaction, psycho-social evolution.

How to cite: Durac, L. (2025). Psychosocial Repercussions of Communication Insufficiency. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie*, 31, 121-130. <https://doi.org/10.63331/upasw/31/11>

(În loc de) Introducere

În jurul a două mese unite, un grup de 7-8 persoane, cu vârste cuprinse (aproximativ) între 38 și 65 de ani, bărbați și femei, discută și râd (din când în când) zgomotos, într-o conversație bine încheagată, fiecare acordând ritmic atenția cuvenită vorbitorului; un tablou firesc pentru o întâlnire între membrii unei familii extinse sau un grup de prieteni la o terasă, în miezul verii. Din acest grup face parte și o fetiță cu vârsta (probabilă) de șase anișori, care, pe durata zecilor de minute de conversație, plimbându-se prin spatele scaunelor mesenilor, încearcă, fără succes, să intre în dialog cu unul sau cu altul dintre aceștia. Din păcate pentru copilă, discuțiile sunt atât de captivante, atmosfera și subiectele abordate coagulează în așa măsură interesul celor „mari”, încât aceștia par că nu se pot desprinde din dezbatere pentru a observa măcar pentru câteva secunde fetița care-și caută răbdătoare un partener de dialog. Singura care îi acordă o minimă atenție este mama sa, dar nu pentru că ar fi fost cu adevărat dispusă să o facă, ci pentru că micuța o atenționase, bătând-o pe umăr stăruitor, să îi lege șiretul care se desfăcuse. Odată rezolvată problema șiretului, mama s-a reintegrat cu totul dezbaterilor aprinse.

Mai departe, atitudinea fetiței, care, cel mai probabil, se resemnase în fața posibilității de a i se acorda bruma de atenție atât de delicat cerută, a fost de a lua un telefon de pe masă, retrăgându-se la câțiva metri de locul unde erau adunați adulții, ca și când n-ar fi vrut să deranjeze, și începând să simuleze o conversație telefonică. Vorbea, gesticula, mai privea telefonul, îl ducea iarăși la ureche într-o discuție imaginară, cu stângăcia atât de adorabilă specifică vârstei, ca și când s-ar fi adresat cu adevărat unui interlocutor. Lucrurile au continuat astfel pentru ceva vreme, până în momentul când întâlnirea celor mari se apropia de final, aceștia ridicându-se de pe scaune pentru a-și lua rămas-bun unii de la alții, cu formulele și gesturile specifice. Observând momentul, chipul fetiței s-a înseninat brusc și, reapropiindu-se de grup, și-a abandonat „interlocutorul” (telefonul) pe masă. Chipul ei radia de bucuria că, în sfârșit, cei mari i se adresau pe rând, fie și numai pentru banalul salut de plecare. Era ceva însemnat faptul că, pentru câteva secunde, primea atenția îndelung râvnită, lucru care o bucura nespus.

Comportamentul de comunicare al copilei, prilejuit de evenimentul care a modulat între polii deznădejde-încântare (cu nedreaptă distribuție temporală în favoarea deznădejzii), a oferit cu o cuvenită claritate expresia nevoii individului – ontologic resimțită – de a avea parte de interacțiune, de a *comunica*. Iar când realitatea în care trăiește nu îi pune la dispoziție această șansă, persoana identifică alte modalități prin care să compenseze cât de cât neajunsul în cauză. Esența umanului – magistral ilustrată prin atitudinea de simplitate autentică, neșlefuită de „experiența” de viață – tradusă prin trebuința care ocupă unul dintre locurile de primă însemnătate în piramidala structură a lui Maslow, și anume *socialul și apartenența*, a dominat reprezentarea descrisă la care am asistat.

Comunicarea ca *proces* de continuă învățare

Aserțiunea conform căreia comunicarea este un *proces* are – indubitabil – accente axiomatiche, aspect susținut în mare măsură de direcțiile diferite din care poate fi abordat subiectul. În acest sens, un punct de plecare poate fi reprezentat de opinia împărtășită în rândul specialiștilor de-a lungul timpului care au susținut prin teorii, modele explicative și chiar axiome dimensiunea fundamentală a comunicării, și anume procesualitatea ei. Modelul de

comunicare Sursă-Mesaj-Canal-Receptor aparținând lui D. Berlo¹ prezintă – încă din stadiul incipient al conturării domeniului comunicării – caracterul său de procesualitate. Succesiunea evenimentelor și relațiile care se creează între acestea se bazează pe o anumită dinamică, o continuitate care generează normalul desfășurării lor. Prin urmare, pentru comunicare, atributul procesualității nu doar că devine implicit, dar oferă perspectiva înțelegerii că acest filon al vieții sociale nu înseamnă desfășurarea fixă, prestabilită de evenimente, cu un început și o încheiere. Fiind un proces, comunicarea înseamnă derularea *ad infinitum* de etape/momente, întrucât elementele constitutive ale acestuia se află într-o neîntreruptă interdeterminare.²

Câțiva ani mai târziu, P. Watzlawick statuează, prin conținutul Axiomei nr. 3 a comunicării, ideea de continuitate sau ciclicitate a procesului de comunicare. „Natura unei relații este întâmplătoare pe punctarea secvențelor comunicaționale dintre participanții la actul de comunicare”³ Prin acest enunț se subliniază necesitatea de a nu considera comunicarea de tip uman în contextul *cauză-efect*, datorită caracterului său continuu, ciclic, infinit. Continuitatea poate fi justificată astfel: există o diversitate de moduri de a transmite o idee, o părere, o exclamație etc., semnificând pentru cel în cauză ceva anume; însă posibilitățile prin care poate fi exprimată ideea, opinia, exclamația etc. nu vor fi, pentru că nu pot fi nicicând epuizate. Din această perspectivă, autorii apreciază că, în realitate, comunicarea este un *continuum* fără început și fără sfârșit. Mai departe, comunicarea are întotdeauna un scop, însă, oricare ar fi motivele celor implicați în proces, segmentul pe care se desfășoară aceasta este foarte limitat, alcătuit doar din acele elemente care intră în sfera directă, personală de interes. Or, comunicarea trebuie văzută la un nivel diferit, superior, pentru că ea înseamnă tot ce se petrece nu doar în universul personal, imediat, ci și la nivel extins, macro.

Ideea poate fi regăsită în contemporaneitate, Samovar și colaboratorii săi considerând comunicarea drept un proces dinamic, practic, nesfârșit. Asemănând-o cu un întreg film, și nu o simplă secvență, se precizează ideea că „Un cuvânt sau o acțiune nu rămâne înghețată atunci când comunică; este imediat înlocuit cu încă un cuvânt sau acțiune”.⁴ Mai mult, dinamica procesului este susținută prin ideea că transferul de mesaje între interlocutori are loc printr-un șir de variabile care funcționează simultan. Concret, părțile implicate în comunicare „văd, ascultă, vorbesc, gândesc, poate zâmbesc și ating, toate deodată”⁵

În fine, Samovar și colaboratorii săi conceptualizează termenul *proces* într-o abordare originală, raportându-se la modul în care fiecare dintre interlocutori este influențat de mesajele celuilalt, o influență care produce schimbări, prin aceea că se propagă mai departe, la nivelul altor persoane, și tot astfel mai departe.⁶

O altă perspectivă din care poate fi abordată comunicarea ca proces are în vedere însuși planul dezvoltării bio-psiho-sociale a individului uman. Din momentul concepției până în cel al decesului, omul parcurge o multitudine de transformări de natură fizică și psihologică, despre

¹ David K. Berlo, *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960).

² David K. Berlo, *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960).

³ Paul Watzlawick, Janet Beavin Bavelas, și Don D. Jackson, *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes* (New York: W. W. Norton, 1967), 59.

⁴ Larry Samovar et al., *Communication between Cultures*, 9th ed. (Boston: Cengage Learning, 2015), 16.

⁵ Larry Samovar et al., *Communication between Cultures*, 9th ed. (Boston: Cengage Learning, 2015).

⁶ Larry Samovar et al., *Communication between Cultures*, 9th ed. (Boston: Cengage Learning, 2015).

care se afirmă că „unele sunt prea subtile pentru a le observa, altele prea profunde pentru a le ignora”.⁷

O atenție specială a concentrat activitatea specialiștilor asupra a ceea ce se petrece în planul comunicării în perioada neonatală a individului uman. Interesul pentru această etapă este justificat de faptul că acum se constituie fundamentul comportamentului de comunicare al persoanei. Adicional, este vorba despre dificultatea de a contura direcții clare de formare și evoluție a limbajului în stadiul de viață caracterizat prin numărul foarte redus de indicii care să permită o bună înțelegere a diverselor procese, cel al comunicării fiind reprezentativ.

Este o realitate faptul că, din punctul de vedere al constituției anatomice, ființa umană este corespunzător „echipată” cu tot ce trebuie pentru o bună expresivitate, astfel încât, cu mult înainte de etapa vorbirii propriu-zise, copilul are capacitatea de a transmite mesaje prin care să poată ajuta persoana adultă să înțeleagă – fie și numai la un nivel minimal – care îi sunt necesitățile curente.

Interacțiunile în formă primordială contribuie masiv la dezvoltarea cerebrală, primii ani de viață ai individului uman reprezentând o fază critică în acest sens. Procesul complex de structurare a creierului, care debutează în etapa prenatală și se desfășoară până la vârsta adultă, este în mod constant influențat sub aspect calitativ de cumulul experiențelor timpurii. Cu alte cuvinte, perioada de viață în discuție este decisivă prin aportul la tot ce înseamnă proces de acumulare a cunoștințelor, stare de sănătate și comportamentul persoanei în etapele ulterioare. Creierul are o capacitate de adaptare unică la diversitatea de contexte în care individul interacționează, aspect traductibil prin ușurința de fi influențat în procesul său de dezvoltare, respectiv când persoana este la o vârstă foarte tânără.⁸

Unii specialiști au ajuns la concluzia că bebelușul poate mima o serie de expresii în care sunt implicate mișcări ale capului, ochilor, feței, gurii, mâinilor, putând chiar ca, prin intermediul vocii, să ofere un „feedback” (gutural) părintelui care se angajează într-un dialog atent, blând, afectuos cu el. Mai mult, mica făptură pare să caute în mod activ un schimb imitativ cu un partener receptiv.^{9,10} Contactul vizual, mângâierea ușoară, vocea blândă a mamei stimulează atenția și intensifică activitatea de răspuns din partea bebelușului. Acest efort de imitare și dorință de comunicare a conturat ideea că se poate vorbi despre o adaptare a creierului uman pentru învățarea limbajului.¹¹

Acuitatea sugarilor spre dezvoltarea comunicării pare a fi determinată de un set de abilități biologice. În accepțiunea lui R. Owens vederea și auzul copilului foarte mic au un anumit tip de dezvoltare, anume, aceste două simțuri fundamentale sunt acordate preferențial vocii și feței parentale, în defavoarea altor chipuri. La fel de adevărat este și că sugarii realizează contact vizual încă din primele ore de viață ceea ce probează existența unei tendințe biologice înnăscute de a face acest lucru, anulând orice idee referitoare la un comportament dobândit prin învățare.¹²

⁷ Larry Samovar et al., *Communication between Cultures*, 9th ed. (Boston: Cengage Learning, 2015).

⁸ Center on the Developing Child, *The Science of Early Childhood Development* (Cambridge, MA: Harvard University, 2007), <https://www.developingchild.harvard.edu>.

⁹ E. Nagy, "The Newborn Infant: A Missing Stage in Developmental Psychology," *Infant and Child Development* 20, no. 1 (2011): 3–19, <https://doi.org/10.1002/icd.683>.

¹⁰ E. Nagy și M. Peter, "Homo Imitans or Homo Provocans? Human Imprinting Model of Neonatal Imitation," *Infant Behavior and Development* 27 (2004): 54–63.

¹¹ H. Papoušek, "Intuitive Parenting: Arguments for Comparative Approaches," *Early Development and Parenting* 3, no. 1 (1994).

¹² R. Owens, *Language Development: An Introduction* (Boston: Allyn and Bacon, 2001).

Dincolo de înzestrarea sa naturală cu elementele necesare transmiterii de mesaje, se poate formula întrebarea: care sunt resorturile/ce mecanisme se pun în mișcare de așa manieră încât sugarul reușește să se facă „înțeles”, să *transmită* mesaje? Un posibil răspuns ar fi că un copil aflat în această primă etapă de viață are o așa-numită conștientizare prospectivă înăscută, completată de o formă de curiozitate, comparabilă cu un sine coerent, dar și o intuiție specială pentru a împărtăși experiențe. Omul se naște deopotrivă cu *subiectivitate*, dar și cu *intersubiectivitate*, susțin unii autori^{13,14}.

Dezvoltarea comunicării nu poate fi concepută decât în strânsă relație cu planul cognitiv, însă aceasta este, înainte de orice, o modalitate de interacțiune, și mai puțin o transpunere a cunoașterii în limbaj.¹⁵ În aceeași idee, a naturii sociale a comunicării, este adusă în discuție atenția sugarului concentrată asupra chipului persoanei care îl îngrijește încă din momentul nașterii, agreând totodată vocea umană.^{16,17} O astfel de observație vine în susținerea ideii unei predispoziții/preprogramări de a comunica încă din etapa incipientă de viață, când nu este formată intenționalitatea, condiție de bază a comunicării. Comunicarea corespunde întru totul socialului, putând avea sau nu caracter intențional, ceea ce probează conținutul unuia dintre principiile care susțin domeniul este de părere Owens (2001).

Un alt concept studiat de specialiști este cel de *intersubiectivitatea primară*, o capacitate de comunicare – prezentă în primele săptămâni de viață – pe care o explică prin participarea bebelușului la transferul de semnale audio-vizuale cu persoana adultă, prin intermediul căreia își transmite vitalitatea și emoționalitatea.^{18,19} Receptivitatea activă spre interacțiune a sugarului este remarcată apreciativ de mamă, cea care îl observă cel mai mult și mai atent.²⁰

Încercarea de a înțelege cum pot fi împărtășite trăirile, sentimentele și intențiile prin intermediul limbajului indică probabilitatea că este vorba despre un fel de simț al cuvintelor care este transmis copilului. Calea de realizare a acestui tip de transfer este, inițial, prin mișcarea corporală ritmică și, ulterior, prin răspunsul la sentimentele de sine ale altor persoane, cu privire la experiențele și acțiunile lor.

Dacă primele cuvinte sunt rostite în jurul vârstei de un an²¹, la doi ani evoluțiile la nivelul limbajului receptiv sunt semnificative, tot acum instalându-se vorbirea telegrafică, respectiv formarea de scurte enunțuri alcătuite din două-trei cuvinte²². Urmează, în termeni de achiziții importante în dezvoltarea limbajului, îmbunătățirea evidentă a capacității de angajare în

¹³ C. Trevarthen, „Communication and Cooperation in Early Infancy: A Description of Primary Intersubjectivity,” în *Before Speech: The Beginning of Human Communication*, ed. M. Bullowa (London: Cambridge University Press, 1979), 321–347.

¹⁴ E. Nagy, „The Newborn Infant: A Missing Stage in Developmental Psychology,” *Infant and Child Development* 20, no. 1 (2011): 3–19, <https://doi.org/10.1002/icd.683>.

¹⁵ J. Locke, „Rank and Relationships in the Evolution of Spoken Language,” *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2001.

¹⁶ Locke, J. „Rank and Relationships in the Evolution of Spoken Language.” *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2001.

¹⁷ R. Owens, *Language Development: An Introduction* (Boston: Allyn and Bacon, 2001).

¹⁸ C. Trevarthen, „Communication and Cooperation in Early Infancy: A Description of Primary Intersubjectivity,” în *Before Speech: The Beginning of Human Communication*, ed. M. Bullowa (London: Cambridge University Press, 1979), 321–347.

¹⁹ Gregory Bateson, *Mind and Nature: A Necessary Unity* (New York: E.P. Dutton, 1979).

²⁰ Deborah Bernstein and Ellen Tiegerman-Farber, *Language and Communication Disorders in Children*, 2nd ed. (Princeton: Merrill Publishing Company, 1991).

²¹ Gina Conti-Ramsden and Kathryn Durkin, „Language Development and Assessment in the Preschool Period,” *Neuropsychology Review* 22, no. 4 (2012): 384–401.

²² Marilyn Jalongo-Renck, *Early Childhood Language Arts* (Boston: Pearson, 2014).

dialog, printr-o gramatică mai adecvată și o articulare corespunzătoare a cuvintelor. Vocabularul se îmbogățește masiv, pe fondul unei mai bune înțelegeri a sensurilor cuvintelor, copilul ajungând să vorbească despre experiențe care îl interesează.

Spre vârsta de cinci ani, informațiile devin structurate, copilul poate relata evenimente/reproduce povești, înțelegând aproape tot ce i se spune; vorbirea este clară, fluentă, iar frazele înlocuiesc propozițiile simple (când situația o cere).

Toate aceste caracteristici verbale și gramaticale se cristalizează, se consolidează pe măsura acumulărilor socio-cognitive de-a lungul vârstelor preșcolare și școlare, printr-o comunicare continuă, cu dezvoltare procesuală.

Sub aspectul comunicării, la nivelul percepției generale, perioada adolescenței este considerată una problematică. Motivul concentrează abundența de informații furnizate de-a lungul timpului de literatura de specialitate. O enumerare (pe cât posibil de) succintă ar putea include: Anna Freud: *Adolescence* (1958); Jean Rousselet: *Adolescentul, acest necunoscut* (1969); R. Heyman: *Cum să vorbești cu adolescenții* (2005); Susan Morris Shaffer, Linda Perlman Gordon: *Cum să comunici cu fetele adolescente. Ghid de supraviețuire pentru părinți și Cum să comunici cu băieții adolescenți. Ghid de supraviețuire pentru părinți* (2007) etc.

O grupare a principalelor cauze care pot afecta comunicarea eficientă cu repercusiuni asupra planului relațional al adolescentului pot fi astfel sintetizate: nealocarea suficientă a timpului de ascultare, limitarea drastică a dialogului cu părinții (adesea prea ocupați), aspecte legate de proxemică (gestionarea spațiului intim), dezinteresul parental față de pasiunile și preocupările adolescentului, slaba conexiune afectivă cu părinții, în general, existența unor diferențe de viziune cu privire la o serie de aspecte.

În comunicarea dintre părinți și adolescenți, controversalele sunt în mod semnificativ influențate de stilul parental, dar, în egală măsură, roluri importante au și percepția, emoția și conștientizarea cognitivă a adolescenților. Evitarea tentației de a pătrunde în argumentele științifice care structurează puncte de vedere ce definesc adolescența ca pe o etapă în care comunicarea este cel puțin deficitară e justificată de subiectul prezentei lucrări, care este cu totul altul. Însă, indiferent de perspectiva din care este analizată, perioada de viață cuprinsă între 12-13 și 18 ani (cu aproximațiile cuvenite) este parte integrantă a *procesului de comunicare*.

Pe baza perspectivelor de abordare a comunicării prezentate până aici, se poate desprinde raționamentul concluziv referitor la caracterul său dinamic și procesual. Practic, afirmația potrivit căreia continuitatea evoluției ființei umane este condiționată de și ca urmare devine posibilă *prin* comunicare nu este una hazardată. Comunicarea – sub diferitele ei forme de expresie, prezente din primele ore de viață – reprezintă centrul de greutate, o constantă fără de care succesiunea normală a etapelor de dezvoltare bio-psiho-socială nu ar fi, cel mai probabil, posibilă.

Consecințe ale comunicării deficitare în evoluția psiho-socială a individului

Rolul formării unor abilități de comunicare cât mai bine acordate la exigențele funcționării adecvate a individului uman, atât în planul relațiilor personale, cât și în cel social, este unul indiscutabil și cu reverberații de certă profunzime asupra calității vieții persoanei. La polul opus, creșterea și formarea copilului, adultul de mai târziu, sub auspiciile insuficienței implicării parentale în crearea unui comportament de comunicare adecvat va amprenta nedorit întreaga sferă relațională a celui în cauză, repercutând asupra componentei psiho-emoționale și, implicit, asupra dimensiunii calitative a vieții.

Exemplul fetei prezentat în partea de început a lucrării este ilustrativ pentru modul în care nu de puține ori nevoia de comunicare a celor mici trece neobservată de adulți. Seria de

motive pentru care lucrurile se întâmplă astfel este, cel mai probabil, aproape universală: lipsa de timp (argumentul cel mai frecvent invocat), oboseala fizică/mentală, prioritatea responsabilităților gospodărești/profesionale, nivelurile ridicate de stres, caracterul neînsemnat al potențialelor subiecte abordate de copil etc.

Modelele de comunicare în context familial pot potența, pe lângă dimensiunea psiho-socială, însăși evoluția mentală a copilului. Comunicarea deschisă, confortul, acceptarea, suportul și sentimentul de securitate conturează favorabil cadrul fundamental de dezvoltare generală a copilului, și anume *familia*. Pe partea de instruire, alfabetizarea și abilitățile de calcul sunt posibile doar prin însușirea și dezvoltarea limbajului, deci a comunicării. Or, prin nealocarea cuvenită a timpului și resurselor necesare dezvoltării limbajului (care generează o serie de neajunsuri și frustrări pentru copil), riscul de eșec școlar este foarte probabil, pe fondul stimei de sine scăzute și al fragilității abilităților sociale.

Autori preocupați de implicațiile comunicării asupra relațiilor de familie menționează seria de dificultăți care își poate face simțită prezența pe fondul derulării ineficiente a acestui proces: probleme de comportament, lipsa empatiei, a unei conexiuni afective autentice, dar și a atașamentului față de părinți, neputința (acestora din urmă) de a face față cerințelor copilului, exhibarea emoțiilor negative, recurgerea la metode coercitive, impunerea de reguli în mod haotic, în funcție de circumstanțe etc.^{23,24}

Rolul major al comunicării în context familial este, prin urmare, acela de a oferi suportul necesar ajustării corespunzătoare a nivelurilor de coeziune și adaptabilitate între membri. În această idee, problema legată de comunicarea dintre părinți și copii este considerată de anumiți specialiști drept sursă responsabilă pentru stările depresive și de singurătate resimțite de copii.²⁵ Lucrurile nu se opresc aici, aceleași cauze – problemele de comunicare dintre părinți și copii – fiindu-i atribuite și comportamentele neadecvate din punct de vedere social.²⁶

S-a constatat importanța decisivă pe care o are, în primii ani de viață, mediul de comunicare pentru tot ceea ce ține de instruirea prin procesul didactic, alături de limitarea riscului de realizare personală redusă.²⁷

Comunicarea insuficientă sau necorespunzător adaptată nevoilor copilului aflat în plenitudinea proceselor de formare și dezvoltare, surprinsă în sintagma *probleme de comunicare*, are, neîndoielnic, o vastă arie de cuprindere. De la obișnuința unor simple dialoguri în care adultul se arată interesat despre cum i-a decurs ziua la școală/grădiniță/orice altă activitate în care copilul este angrenat, aspecte legate de dificultăți de învățare, de acomodare la diverse sarcini, grup de prieteni, abordarea de subiecte comune de interes (cum ar fi vacanțe/petrecerea timpului liber) la împărtășirea momentelor marcante pentru devenirea sa etc. construiesc și consolidează sentimentul de identitate, de apartenență la nucleul familial.

Încurajarea interacțiunii, cu impact asupra dezvoltării intelectuale a copilului, corelează pozitiv, pe termen scurt, cu o evoluție socio-comportamentală adecvată, iar pe termen lung, cu întărirea independenței persoanei, a capacității de concentrare, ușurință în stabilirea

²³ R. McMahon, K. Wells, and J. Kotler, „Conduct problems,” in *Treatment of Childhood Disorders*, ed. E.J. Mash and R.A. Barkley (New York: The Guilford Press, 2006).

²⁴ W. Matthys and J. Lochmann, *Oppositional Defiant Disorder and Conduct Disorder in Childhood* (Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 2010).

²⁵ J. Hartos and T. Power, „Association between Mother and Adolescent Reports for Assessing Relations between Parent-Adolescent Communication and Adolescent Adjustment,” *Journal of Youth and Adolescence* 29, no. 4 (2000): 441–450.

²⁶ R. Clark and G. Shields, „Family Communication and Delinquency,” *Adolescence* 32 (1997): 81–92.

²⁷ B. Hart and T. Risley, *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children* (Baltimore: Paul Brookes, 1995).

conexiunilor sociale. În esență, aceasta conferă siguranța de a acționa, curaj în asumarea de responsabilități, ușurință în stabilirea relațiilor, în general, abordarea (mai) relaxată a provocărilor întâmpinate.

Invers, neimplicarea, refuzul de a conversa, luarea în derâdere a ceea ce pentru copil are însemnătate, desconsiderându-i nevoia de apropiere prin comunicare, generează consecințe profunde pentru dezvoltarea unei relații bazate pe respect și încredere. În lipsa unor astfel de valori fundamentale, o relație este, în sens practic, inexistentă.

Observația privind rolul considerabil al sentimentului de apartenență la grupul familial a fost făcută de Chubb și Fertmann (1992). Constatarea celor doi specialiști a fost că atributul apartenenței influențează în mare măsură parcursul existențial al persoanei, iar acest lucru se întâmplă distinct de experiențele celorlalți membri ai familiei respective.²⁸

În cazul copiilor de vârste mai mari, problemele de adaptare socială determinate de comunicarea defectuoasă/ineficientă în mediul de proveniență se exprimă printr-o stimă de sine scăzută, ce se manifestă cu precădere în relație cu performanța academică, acceptarea socială și, în general, cu (mai) toate componentele în care este implicat limbajul.²⁹

Fapt previzibil, comunicarea știrbită în copilărie își poartă amprenta asupra persoanei ajunse la vârsta adultă, afectând partea relațională afectivă, concretizată în dificultatea întemeierii unei familii. Iar în situațiile în care acest obstacol este, în cele din urmă, surmontat, intervine problema conviețuirii pe termen lung cu persoana aleasă. Cel mai adesea, cel în cauză alege să facă pasul la o vârstă mai timpurie, fapt determinat – posibil – atât de graba de a se descătușa din strânsoarea rigorilor impuse de familie, dar și pe fondul – mereu același – al privațiunilor care derivă din comunicarea deficitară. Prin urmare, o căutare perpetuă, o existență continuu tulburată de frământarea de a-și găsi locul și liniștea dătătoare de echilibru interior, deopotrivă în plan personal și social.

Influența calității relațiilor intrafamiliale își extinde sfera asupra unei alte componente sensibile, de mare impact pentru viața și starea de sănătate atât a minorului, cât și a individului aflat la vârsta adolescenței. Este vorba despre tendința către comportamente adictive, respectiv consum de alcool și droguri. Refugiul din contextul unui mediu familial considerat „ostil”, caracterizat prin relații familiale superficiale, în care comunicarea este inflexibilă, greoaie, iar valori precum înțelegerea, toleranța, empatia, încrederea și coeziunea lipsesc, se traduce, aproape invariabil, prin abuz de alcool, respectiv consum de droguri. Este o realitate demonstrată încă din anii '90 printr-o serie de studii.^{30, 31} Se creează un cerc vicios, în care relațiile interpersonale problematice au efecte ambivalente, afectându-i și pe părinți, care se simt neputincioși, copleșiți chiar de dificultatea misiunii parentale și neavând capacitatea de a sesiza principalul resort al problemelor, și anume calitatea actului de comunicare.

Comunicarea eficientă părinte-copil are ca principal resort o conexiune bazată pe încredere și respect.

În sens generic, valențele comunicării pentru buna desfășurare a sistemului relațional al persoanei sunt cunoscute. Este de remarcat concluzia că, la nivelul fiecărei familii se creează și se dezvoltă un anumit model de comunicare, diferit de al celorlalte structuri de acest tip.

²⁸ N. Chubb and C. Fertmann, „Adolescents' Perceptions of Belonging in Their Families,” *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services* 73, nr. 4 (1992).

²⁹ A. Jerome et al., „Self-Esteem in Children with Specific Language Impairment,” *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* 45, nr. 4 (2002): 700–714.

³⁰ D. Foxcroft, G. Lowe and C. May, „Adolescent Alcohol Use and Family Influences: Attributive Statements by Teenage Drinkers,” *Drugs: Education, Prevention and Policy* 1, nr. 1 (1994): 63–69.

³¹ R. Denton and C. Kampfe, „The Relationship between Family Variables and Adolescent Substance Abuse: A Literature Review,” *Adolescence* 29, nr. 114 (1994): 475–495.

Concret, stilul parental (permisiv/autoritar/democratic) pecetluiește patternul de comunicare în cadrul familial, influențând relația cu copiii.³²

Adeziunea membrilor familiei la setul general de valori, atitudini și convingeri a fost asimilată conceptului de *orientare spre conformism*, iar proporția în care aceștia obișnuiesc să discute liber, deschis, nepărtinitor diferite probleme poartă denumirea de *orientare spre conversație*.³³ Și Farokhzad (2015) a identificat corespondența dintre cele două caracteristici (conformism și conversație) și natura modelului de comunicare specific oricărui nucleu familial.³⁴ Prin urmare, se poate afirma că aportul stilului parental de comunicare este critic pentru natura relațiilor dintre părinți și copii.

Concluzii

Importanța modului în care membrii familiei comunică este o temă recurentă, focusarea atenției și a preocupărilor alocate acestei problematice fiind justificată de seria efectelor pe care le generează pentru individ în planul existențial de ansamblu.

Esențializarea conținuturilor prezentate în articol trimite spre următoarele funcții care „responsabilizează” major comunicarea în cadrul intrafamilial:

1. Comunicarea este factorul coagulant principal al structurii familiale.
2. Comunicarea este instrumentul care modulează coabitarea cotidiană a grupului de membri, fiecare secvență a vieții petrecute în familie căpătând semnificații reale *doar* prin intermediul acestui proces.
3. Comunicarea contribuie cu generozitate la întărirea sentimentului de apartenență *la* și a coeziunii *față de* grup.
4. Comunicarea consolidează și eficientizează interacțiunile familiale.
5. Comunicarea facilitează dezvoltarea structurilor motivaționale, ce devin modalități prin care părinții au posibilitatea de a afla și conlucra activ la nevoile copilului.

Asigurarea condițiilor normale de viață și dezvoltare înseamnă, pe lângă crearea condițiilor necesare satisfacerii trebuințelor de bază, *comunicarea* permanentă.

References

- Bateson, Gregory. *Mind and Nature: A Necessary Unity*. New York: E.P. Dutton, 1979.
- Berlo, David K. *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 1960.
- Bernstein, Deborah, and Ellen Tiegerman-Farber. *Language and Communication Disorders in Children*. 2nd ed. Princeton: Merrill Publishing Company, 1991.
- Chubb, N., and C. Fertmann. „Adolescents’ Perceptions of Belonging in Their Families.” *Families in Society: The Journal of Contemporary Human Services* 73, no. 4 (1992).
- Clark, R., and G. Shields. „Family Communication and Delinquency.” *Adolescence* 32 (1997): 81–92.
- Conti-Ramsden, Gina, and Kathryn Durkin. „Language Development and Assessment in the Preschool Period.” *Neuropsychology Review* 22, no. 4 (2012): 384–401.

³² P. Farokhzad, „Childrearing styles and family communication patterns among university students,” *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences* 9, no. 5 (2015).

³³ A. F. Koerner and M. A. Fitzpatrick, „Understanding family communication patterns and family functioning: The roles of conversation orientation and conformity orientation,” *Annals of the International Communication Association* 26, no. 1 (2002).

³⁴ P. Farokhzad, „Childrearing styles and family communication patterns among university students,” *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences* 9, no. 5 (2015).

- Denton, R., and Kampfe, C. „The Relationship between Family Variables and Adolescent Substance Abuse: A Literature Review.” *Adolescence* 29, nr. 114 (1994): 475–495.
- Farokhzad, P. „Childrearing styles and family communication patterns among university students.” *International Journal of Psychological and Behavioral Sciences* 9, no. 5 (2015).
- Foxcroft, D., Lowe, G., & May, C. „Adolescent Alcohol Use and Family Influences: Attributive Statements by Teenage Drinkers.” *Drugs: Education, Prevention and Policy* 1, nr. 1 (1994): 63–69.
- Hart, B., and T. Risley. *Meaningful Differences in the Everyday Experience of Young American Children*. Baltimore: Paul Brookes, 1995.
- Hartos, J., and T. Power. „Association between Mother and Adolescent Reports for Assessing Relations between Parent-Adolescent Communication and Adolescent Adjustment.” *Journal of Youth and Adolescence* 29, no. 4 (2000): 441–450.
- Jalongo-Renck, Marilyn. *Early Childhood Language Arts*. Boston: Pearson, 2014.
- Jerome, A., Fujiki, M., Brinton, B., and James, S. „Self-Esteem in Children with Specific Language Impairment.” *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* 45, nr. 4 (2002): 700–714.
- Koerner, A. F., and M. A. Fitzpatrick. „Understanding family communication patterns and family functioning: The roles of conversation orientation and conformity orientation.” *Annals of the International Communication Association* 26, no. 1 (2002).
- Locke, J. „Rank and Relationships in the Evolution of Spoken Language.” *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 2001.
- Matthys, W., and J. Lochmann. *Oppositional Defiant Disorder and Conduct Disorder in Childhood*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 2010.
- McMahon, R., K. Wells, and J. Kotler. „Conduct problems.” In *Treatment of Childhood Disorders*, edited by E.J. Mash and R.A. Barkley. New York: The Guilford Press, 2006.
- Nagy, E. “The Newborn Infant: A Missing Stage in Developmental Psychology.” *Infant and Child Development* 20, no. 1 (2011): 3–19. <https://doi.org/10.1002/icd.683>.
- Nagy, E., and M. Peter. “Homo Imitans or Homo Provocans? Human Imprinting Model of Neonatal Imitation.” *Infant Behavior and Development* 27 (2004): 54–63.
- Owens, R. *Language Development: An Introduction*. Boston: Allyn and Bacon, 2001.
- Papoušek, H. “Intuitive Parenting: Arguments for Comparative Approaches.” *Early Development and Parenting* 3, no. 1 (1994).
- Samovar, Larry, Richard E. Porter, Edwin R. McDaniel, și Carolyn Sexton Roy. *Communication between Cultures*. 9th ed. Boston: Cengage Learning, 2015.
- Trevarthen, C. „Communication and Cooperation in Early Infancy: A Description of Primary Intersubjectivity.” In *Before Speech: The Beginning of Human Communication*, edited by M. Bullowa, 321–347. London: Cambridge University Press, 1979.
- Watzlawick, Paul, Janet Beavin Bavelas, and Don D. Jackson. *Pragmatics of Human Communication: A Study of Interactional Patterns, Pathologies and Paradoxes*. New York: W. W. Norton, 1967.
- Center on the Developing Child. *The Science of Early Childhood Development*. Cambridge, MA: Harvard University, 2007. <https://www.developingchild.harvard.edu>.